

ΘΕΜΑ 3ο

(Λυσίας, Περί του μη καταλύσαι την πάτριον πολιτείαν 9 – 11)

- εἵχομεν δέ, ὦ Ἀθηναῖοι, καὶ ἡμεῖς ταύτην τὴν γνώμην, ὅτε τῶν Ἑλλήνων ἤρχομεν, καὶ ἐδοκοῦμεν καλῶς βουλευέσθαι περιορῶντες μὲν τὴν χώραν τεμνομένην, οὐ νομίζοντες δὲ χρῆναι περὶ αὐτῆς διαμάχεσθαι· ἄξιον γὰρ ἦν ὀλίγων ἀμελοῦντας πολλῶν ἀγαθῶν φείσασθαι. νῦν δέ, ἐπεὶ ἐκείνων μὲν ἀπάντων μάχῃ ἐστερήμεθα, ἡ δὲ πατρίς ἡμῖν λείλειπται, ἴσμεν ὅτι ὁ κίνδυνος οὗτος μόνος ἔχει
- 5 τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας. ἀλλὰ γὰρ χρὴ ἀναμνησθέντας ὅτι ἤδη καὶ ἑτέροις ἀδικουμένοις βοηθήσαντες ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ πολλὰ τρόπαια τῶν πολεμίων ἐστήσαμεν, ἄνδρας ἀγαθοὺς περὶ τῆς πατρίδος καὶ ἡμῶν αὐτῶν γίγνεσθαι, πιστεύοντας μὲν τοῖς θεοῖς, ἐλπίζοντας δὲ ἔτι τὸ δίκαιον μετὰ τῶν ἀδικουμένων ἔσεσθαι. δεινὸν γὰρ ἂν εἴη, ὦ Ἀθηναῖοι, εἰ, ὅτε μὲν ἐφεύγομεν, ἐμαχόμεθα Λακεδαιμονίοις, ἵνα κατέλθωμεν, κατελθόντες δὲ φευξόμεθα, ἵνα μὴ μαχώμεθα. οὐκ οὖν αἰσχρὸν εἰ εἰς
- 10 τοῦτο κακίας ἤξομεν, ὥστε οἱ μὲν πρόγονοι καὶ ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων ἐλευθερίας διεκινδύνευον, ὑμεῖς δὲ οὐδὲ ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας αὐτῶν τολμᾶτε πολεμεῖν;

ΣΧΟΛΙΑ

1. ἐδοκοῦμεν: Το ρῆμα ‘δοκῶ’ ἔχει τρεῖς συντάξεις: i) απαντᾷ ως απρόσωπο στο γ’ ενικό ‘δοκεῖ μοι, σοι, ὑμῖν’ και σημαίνει ‘φαίνεται καλὸ σε μένα, σε σένα, σε σας’, και το απαρέμφατο που υπάρχει δίπλα του γίνεται υποκείμενο. ii) ‘δοκῶ, δοκεῖς, δοκεῖ, ... σοι, ὑμῖν, τούτοις...’ και σημαίνει ‘δίνω την εντύπωση – φαινομαι – σε σένα, σε σας, σ’ αυτούς...’. Πρόκειται για προσωπική σύνταξη του ρήματος, και το όποιο απαρέμφατο ακολουθεῖ εἶναι αντικείμενό του, π.χ. ‘δοκῶ σοι εἶναι γενναῖος = φαινομαι σε σένα ὅτι εἶμαι γενναῖος’. iii) ‘δοκῶ μοί’ και σημαίνει ‘ἔχω την γνώμη, νομίζω’, και το όποιο απαρέμφατο ακολουθεῖ γίνεται ειδικό και αντικείμενό του. Εδώ απαντᾷ η περίπτωση (ii).

2. καλῶς βουλευέσθαι: αντικείμενο στο ‘ἐδοκοῦμεν’. **περιορῶντες:** μετά από ορισμένα ρήματα που σημαίνουν ‘εὖ ποιεῖν’, ‘ἀμαρτάνειν’, ‘νικᾶν’, ‘ἀδικεῖν’, ‘λυπεῖσθαι’, ακολουθεῖ συνημμένη μτχ. η οποία μεταφράζεται με το ‘να’ ή το ‘που’, π.χ. ‘Ἡρόδ. 5,24 εὖ ἐποίησας ἀφικόμενος = καλὰ ἐκανες που ἦλθες’, ‘Θουκ. 1,53 ἀδικεῖτε πολέμου ἄρχοντες και σπονδὰς λύνοντες = κάνετε λάθος να ξεκινάτε τον πόλεμο και να παραβιάζετε τις συνθήκες’. Οι μετοχές αυτές λογίζονται ως κατηγορηματικές. Το ίδιο συμβαίνει και εδώ με την μτχ. ‘περιορῶντες’, καθώς εξαρτάται από ένα ρῆμα που σημαίνει ‘ἀπόφασή’, ‘κρίση’, ‘διαβούλευση’, ‘νομίζαμε ὅτι εἴχαμε κάνει καλὰ να αφήνουμε την χώρα να καταστρέφεται’, το ρῆμα ‘περιορῶ’ σημαίνει ‘εγκαταλείπω, παρατάω, αδιαφορώ, αφήνω’.

τεμνομένην: επίσης κατηγορηματική μετοχή από το ‘περιορῶντες’.

οὐ νομίζοντες δέ: ἴδια σύνταξη της μτχ. με το ‘περιορῶντες’, αφού συνδέονται με τον ‘μὲν - δέ’.

3. ὀλίγων ἀμελοῦντας: το επίθετο αντικείμενο στην μτχ., και η μτχ. επιρρηματική τροπική σε αιτιατική πτώση, για να συμφωνήσει με το εννοούμενο ‘ὑμᾶς’, που λειτουργεῖ ως υποκείμενο στο ‘φείσασθαι’.

φείσασθαι: υποκείμενο στο ‘ἄξιον ἦν’.

4. μάχῃ: δοτική του τρόπου.

ἡμῖν λείλειπται: δοτική αντιχαριστική ‘μόνο η πατρίδα μας μᾶς ἔμεινε, ενώ εἴχαμε ὅλη την Ελλάδα’. Δείχνει την βλάβη που υφίσταται ένα πρόσωπο, εξ αιτίας κάποιου γεγονότος. Αξίζει να δούμε την διαφορά ανάμεσα στην δοτική χαριστική ή αντιχαριστική, και στην δοτική Ηθική. Η δοτική είτε ως χαριστική είτε ως αντιχαριστική δείχνει ένα πρόσωπο να εξυπηρετεῖται ή να βλάπτεται από μία ενέργεια κάποιου άλλου ανθρώπου ή περιστατικού, π.χ. στην έκφραση ‘Ζεν.Ανάβ. 4,3,21 ἄλλο στρατεύμα αὐτῷ συνελέγετο’ η δοτική δείχνει αὐτόν ο οποίος εν προκειμένω εξυπηρετεῖται από την συγκέντρωση του στρατεύματος. Ἡ πάλι στην έκφραση ‘Ζεν. Απομν. 2,10,1 ἂν τις σοι τῶν οἰκετῶν ἀποδρᾷ’ η δοτική δείχνει αὐτόν που βλάπτεται από την τυχόν λιποταξία του δούλου του. Και στις δύο αυτές δοτικές τα αντίστοιχα πρόσωπα εξυπηρετήθηκαν ή βλάφθηκαν χωρίς τα ἴδια να εἶχαν κάποια τέτοια πρόθεση, καθώς η πράξη εἶναι ἐκείνη που βρίσκει το πρόσωπο της δοτικής. Αντιθέτως τώρα στην δοτική Ηθική εμφανίζεται ένα πρόσωπο που με δική του ευθύνη νοιώθει χαρά ή λύπη για κάτι, π.χ. στην έκφραση ‘Ζεν. Κύρ. ὡς καλὸς μοι ο πάππος’ η δοτική δείχνει ένα πρόσωπο το οποίο το ἴδιο από μόνο του αποφασίζει και κρίνει ὅτι νοιώθει χαρά από την συμπεριφορά του παππού του. Ἡ πάλι στην έκφραση ‘Πλ. Ἀπολ. 27b μέμνησθέ μοι μὴ θορυβεῖν’, ο Σωκράτης απολογούμενος ενώπιον των δικαστῶν τους παρακαλεῖ ‘να μη του κάνουν’ θόρυβο, που σημαίνει ὅτι ο ἴδιος κρίνει πως ο θόρυβος τον βλάπτει, και δεν ἦταν οι δικαστές ἐκεῖνοι που το ἔκαναν αὐτό σκοπίμως για να τον βλάψουν.

5. τῆς σωτηρίας: γενική αντικειμενική.

ἀναμνησθέντας: επιρρηματική χρονική μτχ. σε αιτιατική πτώση για να συμφωνήσει με το εννοούμενο ‘ὑμᾶς’, που εἶναι υποκείμενο στο αρκετὰ πιο κάτω ‘γίγνεσθαι’.

ὅτι...ἐστήσαμεν: ειδική πρόταση αντικείμενο στο

‘ἀναμνησθένετας’. **ἐτέροις:** αντικείμενο στο ‘βοηθήσαντες’. **ἀδικουμένους:** συνημμένη μτχ. επιρρηματική αιτιολογική ‘επειδή αδικούνταν’.

6. βοηθήσαντες: συνημμένη επιρρηματική χρονική μτχ. **ἐν τῇ ἄλλοτρίᾳ:** ‘μακριά από την πατρίδα μας’, εννοεί φυσικά την Αττική. **τρόπαια τῶν πολεμίων:** ‘τρόπαια <τῆς τροπῆς> τῶν πολεμίων = βραβεῖα της ανατροπῆς των εχθρῶν’, η γενική αντικειμενική. **ἄνδρας ἀγαθοὺς:** ‘πρέπει να γίνουμε ἄνδρες γενναῖοι’, το ουσιαστικό κατηγορούμενο, και το επίθετο επιθετικός προσδιορισμός.

7. γίγνεσθαι: υποκείμενο στο πολύ μακρινό ρήμα ‘ἀλλὰ γὰρ χρή’. **πιστεύοντας:** επιρρηματική τροπική μτχ. σε αιτιατική πτώση, συνημμένη από το εννοούμενο ‘ἡμᾶς’. **ἐλπίζοντας:** το ίδιο.

8. ἔσεσθαι: αντικείμενο στο ‘ἐλπίζοντας’. **εἰ...ἐμαχόμεθα Λακεδαιμονίοις,...κατελθόντες δὲ φευξόμεθα:** δύο δευτερεύουσες προτάσεις εισαγόμενες με τον υποθετικό ‘εἰ’, χωρίς όμως να είναι στην ουσία υποθετικές. Η εξάρτησή τους είναι από το ‘δεῖνὸν ἂν εἶη’, και όταν προτάσεις του ‘εἰ’ εξαρτώνται από ρήματα ψυχικού πάθους, τότε αυτές οι προτάσεις δεν είναι υποθετικές, αλλά λογίζονται ως αιτιολογικές, και μεταφράζονται αναλόγως. Σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να εκληφθούν και ως πλάγιες ερωτήσεις, ποτέ όμως υποθετικές. **ὅτε μὲν ἐφεύγομεν:** ‘ὅταν ἐξοριζόμασταν’.

9. ἴνα κατέλθωμεν: ‘για να επιστρέψουμε από την ἐξορίαν’. **κατελθόντες:** συνημμένη χρονική μτχ. ‘και όταν επιστρέψαμε’. **οὐκ οἶν αἰσχρὸν:** <ἐστί>; κύρια πρόταση, ευθεία ερώτηση. Το ερωτηματικό στο τέλος της περιόδου ανήκει εδώ. Ομοίως ως ρήμα ψυχικού πάθους εξαρτά αιτιολογική πρόταση του ‘εἰ’. **εἰ εἰς τοῦτο κακίας ἤξομεν:** αιτιολογική πρόταση για τον ίδιο λόγο, όπως πριν.

10. κακίας: γενική διαιρετική ‘σε τέτοιο σημείο δειλίας’. **ὥστε... διεκινδύνεον,...τολμάτε πολεμεῖν:** δύο συμπερασματικές προτάσεις με οριστική.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Είχαμε λοιπόν, Αθηναῖοι, κι εμείς αυτήν την άποψη, όταν είχαμε την ηγεμονία των Ελλήνων, και νομίζαμε ότι σκεπτόμαστε σωστά που αφ’ ενός αδιαφορούσαμε για την χώρα να καταστρέφεται, κι αφ’ ετέρου δεν θεωρούσαμε ότι πρέπει να πολεμήσουμε γι’ αυτήν. Άξιζε όμως με το να παραβλέψουμε λίγα πράγματα να νοιαστούμε για πολλά που ήταν σημαντικά. Τώρα όμως, αφού τα έχουμε χάσει όλα μετά από μάχη, και μόνο η πατρίδα μας μάς έχει μείνει, ξέρουμε καλά ότι αυτή εδώ η περιπέτεια είναι η μόνη που έχει τις ελπίδες να σωθούμε. Πρέπει όμως επίσης, αφού θυμηθούμε ότι στο παρελθόν άλλους λαούς επειδή αδικούνταν, αφού τους βοηθήσαμε μακριά από την πατρίδα μας, πολλά τρόπαια νίκης εναντίον των εχθρών τοποθετήσαμε, να γίνουμε ἄνδρες υπερήφανοι και όσον αφορά την πατρίδα μας, αλλά και εμάς τους ίδιους, με το να δείχνουμε εμπιστοσύνη στους θεούς, και με το να ελπίζουμε ότι το δίκαιο θα είναι πάντοτε με την πλευρά εκείνων που αδικούνται. Είναι πράγματι φοβερό πράγμα, Αθηναῖοι πολῖτες, που, όταν μας εξόριζαν από την Αττική, εμείς πολεμούσαμε τους Λακεδαιμονίους, με σκοπό να επιστρέψουμε πίσω από την ἐξορία, ενώ τώρα που επιστρέψαμε, θα εξοριστούμε, για να μην πολεμήσουμε. Και δεν είναι ντροπιαστικό που σε τέτοιο βαθμό δειλίας θα φτάσουμε, ώστε ενώ οι πρόγονοί μας έμπαιναν σε περιπέτειες προκειμένου να υπερασπιστούν την ελευθερία άλλων λαών, εσείς δεν τολμάτε να πολεμήσετε ούτε καν για την ίδια σας την πατρίδα;